

Krig gjør flere kvinner til dommere

Norske forskere har funnet noe ingen har sett tidligere.

Land rammet av blodige kriger og konflikter får ofte klart flere kvinnelige dommere i etterkant. Magui Florestal er blitt dommer i det konfliktfylte landet Haiti, der det blant annet foregår mye voldtekter og seksualisert vold. Foto: Marianne Tøraasen

Når kriger eller konflikter i et land helt eller delvis blir løst, kan tiden være inne for å tenke annerledes.

En gruppe forskere med tilhold blant annet på Chr. Michelsens Institutt (CMI) og Universitetet i Bergen (UiB) vet nå mer om dette.

Siden 1970-tallet har det vært en sterk økning i andelen kvinnelige dommere i verden.

Men det overrasker sikkert mange at andelen kan være høyere i land som har opplevd kriger og alvorlige konflikter, enn i etablerte og stabile demokratier.

Forskningsdagene 2021 om "Fred og konflikt"

Forskningsdagene er hele Norges forskningsfestival i regi av Forskningsrådet. Fra 22. september til 3. oktober kan du delta på digitale og fysiske arrangementer over hele landet. I år er temaet for festivalen "Fred og konflikt".

[Finn ut hva som skjer på forskningsdagene.no](https://forskningsdagene.no)

Marianne Tøraasen ved CMI har i flere år forsket på kvinner i Haitis rettssystem. Foto: Christian Michelsens Institutt

Mye seksualisert vold mot kvinner

– I Haiti har andelen kvinnelige dommere de siste årene økt fra 2 prosent til 12 prosent. Selv om dette fortsatt er

lite, så er det en klar økning, sier Marianne Tøraasen som er forsker ved CMI.

Landet Haiti i Karibia er et svært mannsdominert samfunn.

– Bare 3 prosent av representantene i nasjonalforsamlingen er kvinner. Grunnloven sier at minst 30 prosent av alle offentlige stillinger skal besettes av kvinner. Men det er det ingen som gidder å bry seg om. Kvoteordningen fungerer kun på papiret, ikke i praksis.

Tøraasen har i flere år forsket på kvinner i Haitis rettssystem. Landet er veldig fattig. Voldtekt og annen seksualisert vold rettet mot kvinner er utbredt i denne vesle øystaten.

Samfunnet starter på nytt

Forskere har i flere år vært opptatt av hvordan mange land «starter på nytt» etter å ha vært rammet av krig eller alvorlige konflikter. Dette kan komme kvinner til gode.

Vi vet, for eksempel, at andelen kvinnelige parlamentarikere ofte er høy i land som kommer ut av en konflikt. Slike land er flere ganger blitt det vi kan kalle «nye demokratier».

– Med utgangspunkt i denne forskningen bestemte vi oss for å se nærmere på kvinnelige dommere i land som har

vært gjennom alvorlige konflikter, forteller seniorforsker Elin Skaar ved CMI.

Ville de norske forskerne finne det samme mønsteret for kvinnelige dommere?

En tredel er kvinner

Skaar har ledet denne forskningen.

Deretter har det fortsatt. I land som Rwanda i Afrika og Argentina i Sør-Amerika er det i dag flere kvinnelige enn mannlige dommere.

På verdensbasis er nå om lag en tredel av alle dommere kvinner.

Ofte er det altså i fattige land som har vært gjennom alvorlige konflikter, at andelen kvinnelige dommere øker aller mest.

Seniorforsker Elin Skaar ved CMI forteller at utviklingen med flere kvinnelige dommere begynte i Tyskland og USA etter 2. verdenskrig. Foto: Christian Michelsens Institutt

Kvinner får nye roller etter en konflikt

Ifølge Elin Skaar er en mulig forklaring at domstolene ofte er dårlige eller ikke-fungerende i land som gjennomgår alvorlige konflikter, særlig hvis konflikten er

langvarig.

– Her er behovet for dommere stort når domstolene skal etableres eller gjenoppta arbeidet sitt når konflikten er over. Da er det enklere for kvinner å bli rekruttert.

– En annen mulig forklaring kan være at kvinner får andre typer roller i slike «nye» demokratier. Kanskje er det her lettere å bryte gjennom lange tradisjoner for mannsdominans.

Fem forskjellige land

Forskningsprosjektet «Women on the Bench» har med midler fra Forskningsrådet gjort studier av kvinnelige dommere i Afghanistan, Uganda, Angola, Guatemala og Haiti.

– Felles for disse landene er at de har gjennomlevd konflikt og er det vi kaller sårbare stater. Likevel er dette veldig forskjellige land, påpeker Skaar.

Angola har vært gjennom enn lang borgerkrig. Uganda har opplevd et blodig opprør. Haiti har vært preget av mye politisk vold og ødeleggende naturkatastrofer.

Guatemala har også hatt en lang borgerkrig og har i dag en av verdens høyeste mordrater og mye seksualisert vold. Afghanistan er et krigsherjet land hvor det ofte er vanskelig å være kvinne.

45 prosent kvinneandel

Det forskerne ser kan være den aller viktigste årsaken til at kvinner blir dommere i slike samfunn, er at det blir etablert nye karriereveier. Disse er basert på det som med et vanskelig ord kalles merit.

Det betyr kort og godt hvor flink du er.

I samfunn som dette har det viktigste tidligere gjerne vært hvem du eller familien din er venner med. Eller hvilke politiske kontakter du eller familien din har.

– Når utnevningen av dommere baseres mer på utdanning og kompetanse, så går kvinners tilgang til dommerstillinger merkbart opp, forteller Elin Skaar.

Dette har altså bidratt til en kvinneandel blant dommere på rundt 12 prosent i Haiti og i Afghanistan.

I både Guatemala og Angola er kvinneandelen nå på 40 prosent. I Uganda er den på hele 45 prosent.

Gjør kvinner noen forskjell?

Forskerne i Bergen har også vært opptatt av om det gjør noen forskjell at kvinner blir dommere.

– Vi tenker at kvinnelige dommere kan være foregangskvinner i land preget av mannsdominans. De kan også spille en rolle for rekrutteringen av flere kvinner til jusstudier, sier Skaar.

– Vi ser også at noen kvinnelige dommere blir foregangspersoner i kampen mot seksualisert vold, selv om det ikke alltid er tilfelle.

Mest ekstremt i Afghanistan

I de fem landene der forskerne har utført feltarbeid, møter kvinnelige dommere veldig ulike utfordringer.

I Angola og Uganda har kvinner fått framtrædende posisjoner i både politikk og i statsapparatet.

Guatemala er mer tradisjonsbundet. Og i Haiti har få kvinner engasjert seg i offentlige roller.

Mest ekstrem er likevel situasjonen i Afghanistan. Der gjør religion og sosiale normer dommerjobben spesielt vanskelig for kvinner. For eksempel anses det å bli igjen på kontoret etter kontortid for å skrive ferdig en dom, som upassende for en kvinne.

Kvinnelige dommere er også mål for Taliban-opprørerne i landet. De blir provosert av kvinner som engasjerer seg i denne typen arbeid.

Kvinnelige dommere i Afghanistan får ofte lite støtte fra familien sin for den jobben de gjør. Ifølge det tradisjonelle kvinnesynet er kvinnens plass i hjemmet. Skal hun bevege seg i det offentlige rom, må hun ha med seg en mann.

I praksis er det stort sett bare i hovedstaden Kabul at kvinner kan jobbe som dommere. Som oftest jobber de i familiedomstoler. Andre steder får de ganske enkelt ikke gjort jobben sin, kan forskerne fra Bergen slå fast.

Egen dommerutdanning er viktig

Marianne Tøraasen som har vært i Haiti og studert kvinnelige dommere der, merket hvor ensom denne jobben ofte kan være for en kvinne.

– Når det er blitt så «mange» som 12 prosent kvinnelige dommere i dette svært mannsdominerte landet, skyldes det mye at det er blitt opprettet en egen skole for dommerutdanning. Den er etablert med støtte fra land og organisasjoner som har gitt bistand til Haiti.

– Mange kvinner har søkt seg til denne utdanningen, forteller Tøraasen.

– Her får kvinner mulighet til å gjøre karriere, gjennom å vise dyktighet og få gode karakterer. Slik er det blitt vanskeligere å bare ansette menn som dommere. Det tradisjonelle har jo vært å rekruttere gjennom mannsdominerte maktnettverk.

Går hjem før det blir mørkt

Haiti var i mange år et diktatur. Først under diktatoren Papa Doc og deretter under sønnen hans Baby Doc.

Så i 2010 ble landet rammet av et veldig omfattende jordskjelv. Siden har korrupsjon, vanstyre og mye vold preget Haiti. Ikke minst vold mot kvinner.

– Mange kvinnelige dommere i Haiti går rundt med en konstant følelse av å være truet, rapporterer Marianne Tøraasen.

Et resultat av dette er at kvinner ofte ikke påtar seg eller blir satt til rettssaker hvor de kan bli utsatt for høy risiko.

– Kvinnelige dommere i Haiti sørger også for å gå hjem før det blir mørkt og de unngår å ferdes gjennom visse bydeler.

Tøraasen forteller i tillegg om et rettssystem der både mannlige og kvinnelige dommere utsettes for sterkt press fra landets politiske makthavere. Ett pressmiddel er at dersom du dømmer på tvers av makthavernes interesser, så risikerer du å bli omplassert til en dommerjobb i en avsidesliggende del av landet.

En av dommerne Tøraasen intervjuet i forbindelse med arbeidet sitt, en mann, ble skutt og drept bare en måned etter at hun snakket med ham.

I Uganda avgjør dyktighet

I Uganda i Afrika er altså snart halvparten av alle landets dommere kvinner.

Her finner forskerne at rekrutteringsprosessen til dommeryrket er mye mer formalisert enn i de andre landene de har undersøkt. I Uganda er det høy aksept for at dyktighet skal avgjøre hvem som får en jobb, ikke hvem du kjenner eller hvilket kjønn du har.

Men også i Uganda ser forskerne at kvinnelige dommere kan ha en ganske ensom jobb. De ser at kjønn påvirker dommerjobben, både på synlige og usynlige måter.

Alt i alt bidrar likevel land som Uganda til et klart mer positivt bilde av utviklingen med flere kvinnelige dommere.

Fakta om prosjektet

Tittel: Women on the Bench: The Role of Female Judges in Fragile States

Søknadstype: [Forskerprosjekt](#)

Prosjektperiode: 2018-2022

Midlene er mottatt fra: NORGLOBAL2-Norge - global partner

[Les mer om prosjektet i Prosjektbanken](#)

Av Bård Amundsen | Publisert 24. sep. 2021 | Oppdatert 29. okt. 2024

Last ned  | Del 

Meldinger ved utskriftstidspunkt 2. juni 2025, kl. 21.11 CEST

Viktig informasjon

Til [utlysingane med søknadsfrist 4. juni](#) kl. 13.00 betener vi vakttelefonen +47 22 03 72 00 mandag 2. juni og tysdag 3. juni kl. 08.00–15.00 og onsdag 4. juni kl. 08.00–13.00.